

DR SZENTKLÁRAY JENŐ

170 éve született aracsi történelemtudós, egyetemi tanár,
MTA tagja, nagyprépost

SZENTKLÁRAY JENŐ
(1843-1925)

/12.

BEVEZETŐ RÉSZ

A nyári szünidőt többször Törökbecsén töltöm és ott hallottam először „Bánát historikusá „-nak nevezett Szentkláray Jenőről. Felkeltette érdeklődésemet. 3-4 éve kutatok, olvasok a sikeres életútjáról és jelentős munkásságáról. E pályázatra írt munkámban szeretném ÖT bemutatni, Vajdaság egyik legnagyobb tudósát.

ÉLETÚTJA

Aracson/ ma Törökbecse / született 1843.01.21.-én , Eugen Nedits néven anyakönyvezték. Apja, Nahum Nedits, jómódú gabonakereskedő, édesanyja, csantavéri születésű Szalay Zsófia volt. A családban szerbül és magyarul beszéltek. Az elemi iskolát odahaza szerb nyelven végezte el, majd a becskereki piarista gimnázium 4 osztályát németül. Szegeden a magyar nyelvű piaristáknál érettségizett. A családfő az 1848-49 szabadságharc idején elvesztette vagyonát. E miatt az igen jó előmenetelű fiú, hogy továbbtanuljon jelentkezett a temesvári katolikus papnevelő intézetbe és itt teológiai tanulmányokat folytatott. 1866-ban a pesti egyetemen teológiai, 1875 –ben bölcsészdoktori címet szerzett . 1866-ban szentelték pappá Törökbecsén, az Assissi Szent Kláráról elnevezett templomban. A következő évben ennek hatására vette fel a Szentkláray nevet. Felszentelése után káplán a resicai bányavidéken, ahol német, román és szlovák környezetben két évig szolgálta a hívőket.

1868-ban Nagykikindán az elemi iskola igazgatójává és a reáliskola magyar nyelv- és irodalom tanárává nevezték ki. Egy év után a temesvári főgimnázium bölcsélet és a latinnyelv tanára. A város magyarosodó művelődési életének tevékeny résztvevője. 1873-ban a gazdag Sissánji család szülővárosába Törökbecsére hívta meg a plébánia élére, itt ahol gyermekéveit töltötte, 20 évig maradt.

1882-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta.

1883-tól a budapesti egyetemen a Magyarország legújabb kori története tárgykör magántanára.

1885-ben a belgrádi Szerb Királyi Tudós Társaság veszi fel tagjai közé.

1889-ben kiutazott a párizsi világkiállításra, hosszabb időt töltött Londonban, tartózkodott Németországban, Svájcban és Csehországban. Tapasztalatait útinaplóban foglalta össze „Útiképek a művelt Nyugatról”

1893-ban csanádi székeskáptalani kanonoknak nevezték ki, 1895-ben apáttá.

1910-ben az újvidéki Matica szerb kulturális társaság tiszteletbeli tagjává választotta.

1916-ban Aracs díszpolgárává választják.

1917-ben csanádi székeskáptalan nagyprépostjának nevezték ki, a katolikus egyház is nagyra becsülte tevékenységét, magas tisztségeket töltött be.

Az I világháború után Temesváron maradt.

1925.10.12-én. halt meg. Mivel élete nagy részét Temesváron töltötte, ott is temették el a Szent György – székesegyház főpapi sírbotjában, a többi jeles egyházi méltóság mellett.

MUNKÁSSÁGA

Az első verseit és elbeszéléseit Szegeden a gimnáziumi éveiben írta. Tanárai hatására 6-os gimnazista korában „Reményvirágok” névvel irodalmi társulatot alapított és e címen megjelenő diáklapban jelentek meg művei. Egy másik tanára, a rokon Szalay Ágoston történeti irodalmi gyűjtésre ösztönzi..

Itt bontakozott ki benne a magyar irodalom iránti szeretet és a történelem iránti tisztelet, mely érzelmek a későbbi életét befolyásolta.

1860-ban Temesváron papnövendék társaival magyar gyakorlóiskolát alapít. Kezdetben szépirodalom vonzotta, majd bölcséleti tanulmányokat írt, de igazi munkaterévé a történettudomány lesz.

Közéleti pályáját Temesváron kezdi ahol gimnáziumi tanár.

1871-ben egyik alapítója lesz a Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Társaságnak, az első titkára. Ő szerkeszti a Történelmi Adattár c. havi közlönyt, melyben Délmagyarországra vonatkozó okmányokat közöl. Az Adattárban megjelentetett tanulmányokra és tudományos cikkekre felfigyeltek az ország eminens történészei és tudományos körei.

1873-ban, mikor visszatér Törökbecsére bekapcsolódik a becskerek-i Torontál c. lap munkájába

1876-tól közvetlenül részt vett a heti-, majd napilap szerkesztésében, 1879-től az újság felelős szerkesztője. Helytörténeti, régészeti és néprajzi cikksorozatokat írt a lapba. Foglalkozott a becei vár, a Pusztatemplom múltjával, ásatásokat vezetett, levéltári kutatásokat folytatott. Ő volt az első aki leletmentésbe kezdett az aracsi Pusztatemplomnál 1877-1878-ban, erről az „Emlékezzünk a régiekről” című munkában számolt be.

Későbbi dolgozatai jobbra a magyar történettel, különösen Dél-Magyarország történetével foglalkoznak.

1879-ben a vármegyék által kiírt pályázaton /a megyék történetének megírása/ a törökbecsei plébános munkáját 300 arannyal jutalmazták.

Ő alapos kutatómunkát végzett. Sorra járta a bécsi, pesti, temesvári és karlócai levéltárakat köszönve imponáló nyelvtudásának /8 nyelv/ és szorgalmának. Szentkláray beszélt magyarul, szerbül, németül, franciául, románul, szlovákul és kitűnő ismerője volt a latin és az ó-szláv nyelvnek.

A 19. század 70-es éveitől az I. világháborúig nagyszámú publikációt jelentetett meg. Tudományos kutatómunkájának eredményeként kiváló alkotások születtek.

Nagy sikert és elismerést hozott a „Száz év Dél-Magyarország történetéből” című műve/1779-1879-ig terjedő időszakot dolgozza fel /mely nagyarányú kutatásokon alapuló, 520 oldalas forrásmunka.

Szentkláray tudományos tevékenységét nagyra értékelte a Magyar Történelmi Társulat Elnöksége is.

1882-ben a MTA levelező tagja, akadémiai székfoglalóját „A királynaszadosok Magyarországon”-/ A dunai hajóhadak története /címmel tartotta 1884.06.16.-án.

1883-ban a Magyar Heraldikai és Genealógia Társulat tagja.

1883-tól egyetemi magántanár Budapesten.

A tanári munka mellett levéltári kutatásokat végzett, régészeti ásatásokat vezetett, és egymás után jelentette meg forrásértékű munkáit. A műveiben tekintélyes mennyiségű dokumentumanyagot vonultatott fel, így ezek nélkülözhetetlen forrásmunkák Bánát és Bácska múltját kutatók számára.

1885-ben a Szerb Királyi Tudós Társaság külső tagjává választotta, elismerve a magyarországi szerbek történelmével foglalkozó kutatásait. Megírta „A szerb monostoregyházak történeti emlékei Dél-Magyarországon” című művét. Szentkláray munkásságát nagyra becsülték a Monarchiában élő szerb értelmiségiek is, 1910-ben az újvidéki Matica srpska kulturális társaság választja tiszteletbeli tagjává.

1888-ban meggyeszte megkezdődött a települések régi magyar nevének a visszaállítása Szentkláray hatására Franjova felvette a régi Aracs nevet.

1889-ben küldöttséget vezetett Budapestre Törökbecse védelmében, hogy a Tisza szabályozásakor, ne vegyék el a várostól a folyót, így ma is a város mellett hömpölyög a szőke Tisza.

1903-tól a temesvári Arany János Társaság alapító elnöke és szerkesztője az időszakos kiadványsorozatának, a Szépirodalmi és Szépműtani Közleményeknek.

Tudományos és egyházi munkássága egybefonódott, ami szokványos volt az akkori világban. A középiskolai hittanárak vizsgálóbizottságának tagja

1916-tól tagja a Szent István Akadémia tudományos és irodalmi osztályának, a Délmagyarországi Történelmi és Régiségtudományi Múzeumtársulat tagja.

1911-ben a Budapesten kiadott Borovszky Samu által szerkesztett Magyarország vármegyéi és városai című hatalmas monográfia-sorozatban ő írta a Temes vármegye és Temesvár, valamint Torontál vármegye kötetek történelmi részeit.

Az első világháború után Temesváron az Egyházi Szemle munkatársa.

Ő még tervet is dolgozott ki Bánát műkincseinek összegyűjtésére és megőrzésére, megírta a „ Műemlékek és régi épületmaradványok a csanádi egyházmegye területén” c. művét.

A csanádi káptalan nagypépostjaként 82 éves korában halt meg.

1925-ben a MTA megemlékező méltatásában Szentkláray munkásságát 115 címszóban sorolta fel., aki egész életét Dél-Magyarország történelmi múltja megírásának szentelte.

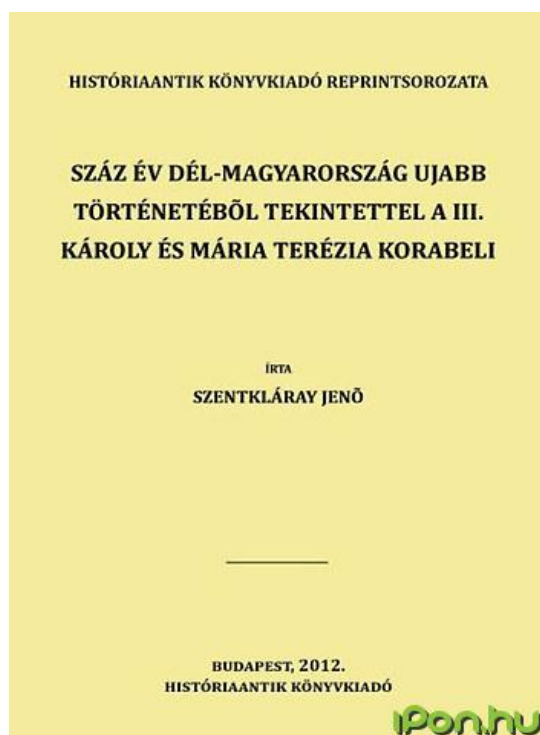
Szentkláray művei és tudományos értekezései, halála után is a történelemtudomány maradandó értékét képezik. Napjainkig idézik és történészek támaszkodnak a kiváló bánáti történelemtudós alkotásaira.

Művei :

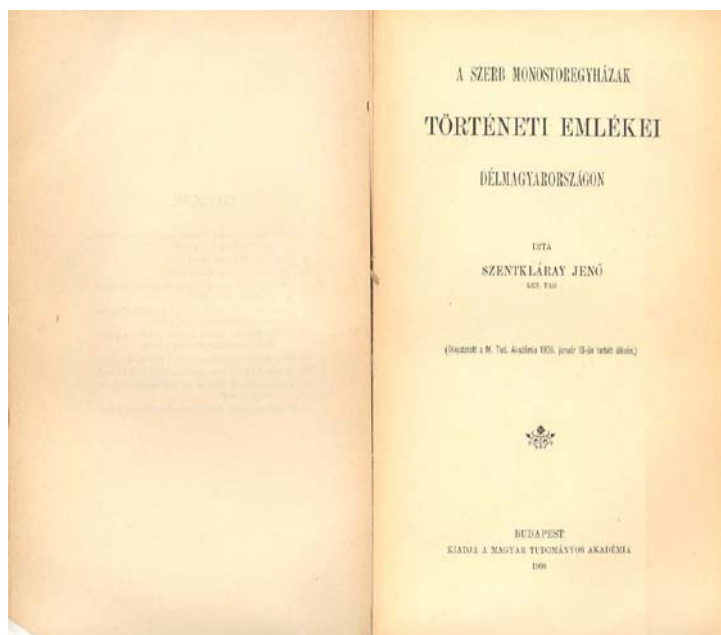
- Észrevételek Temesvár physionomiájának magyarításához történelmi és régészeti alapon (Temesvár, 1872);
- Emlékkönyv (Budapest, 1873);
- A tér és idő phylosophiája (Budapest, 1875);
- Torontáli őstelepek a Tisza mentén (Temesvár, 1877);
- Nagy-Becskerek tereinek és utcáinak magyarosítása. Vonások a vidék és a város történetéből (Nagybecskerek 1879);
- Száz év Délmagyarország újabb történetéből, 1779-től napjainkig (Temesvár, 1882);
- A dunai hajóhadak története (Budapest, 1885);
- Gróf Niczky Kristóf életrajza (Pozsony, 1885);
- A becskerek vára (Pozsony, 1886);
- Magyarország története (Pozsony, 1889–92);
- Úti képek a művelt nyugatról (Pozsony, 1890);
- Oláhok költözködése Dél-Magyarországon a múlt században (Pozsony, 1891);
- A társadalom nemzeti feladatai Délmagyarországon (Temesvár, 1897);
- Nagy nők a történelemben (Temesvár, 1897);
- A csanádi egyházmegyei plébániák története. I. (Temesvár, 1898);
- Krassó vármegye őshajdana (Temesvár, 1900);
- Brocky Károly festőművész élete (Temesvár, 1907);
- A szerb monostoregyházak történelmi emlékei Dél-Magyarországon (Budapest, 1908);
- Merczy Claudius Florimund gróf kormányzata a Temesi Bánságban (Budapest, 1909);
- Humborg festőművész élete és művei (Budapest, 1909);
- Temes vármegye története – Temesvár története (Budapest, 1911. Magyarország vármegyéi és városai);
- Debreczeni Bárany Ágoston élete és munkái (Budapest, 1914);
- Újabb részletek a délmagyarországi török hódoltság történetéből (Budapest, 1917);
- Ortvy Tivadar emlékezete (Budapest, 1922).

Fordításában jelent meg *J. Balmes Levelek egy kétkedőhöz* c. munkája (1863) és *Cicero beszéde Manlius törvényjavaslata mellett*(Temesvár, 1870).

Néhány könyve:

/8.

/9.

BEFEJEZŐ RÉSZ

Számunkra különösen értékes és jelentős, hogy életét és munkásságát a Délvidékhez kötötte. Tudományos tevékenysége révén maradandó értéket hozott létre. A ma embere Vajdaságban, de még a szülőhelyén, Törökbecsén is alig tudnak Szentklárayról és munkásságáról. Nincs emléktábla a szülőházán, de utca sem viseli a nevét a városban. Még a plébánián sem lelhető meg egyik műve sem, pedig itt 20 évig lelkészként szolgált. Néditsnek született és Szentklárayként lett híres, tudós, tanár és nagyrépost. Ezzel a munkámmal szeretném, hogy a vajdasági fiatalok őt jobban megismerjék és felfigyeljenek nagyjainkra.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Kalapis Zoltán- Történelem a föld alatt, Forum, Újvidék, 1995
2. Szekeres I. Gellért- 200 éves Assisi Szent Klára templom Törökbecsén, 2009
3. Berecz Sándor- Pusztatemplom, Temerin, 1970
4. Dr. Csehák Kálmán- Történelmi múltunk és jelenünk, VMTT, Újvidék, 2004
5. VMTT- Délvidéki / vajdasági magyar helységnevek, Újvidék, 2000

Elektronikus forrásanyag .
2013.08.12.-2013.09.25.

6. http://hu.wikipedia.org/wiki/Szentkl%C3%A1ray_Jen%C5%91
7. <http://www.banaterro.eu/magyar/S/szentklaray/szentklaray.htm>
- 8.

https://ipon.hu/webshop/product/szaz_ev_del_magyarország_ujabb_tortenetebol_tekintettel_a_iii_karoly_es_maria_terezia_korabeli_elozmenyekre/330828

9. <http://digilib.mtak.hu/B339/issues/vol22/B3392201.pdf>
10. <http://www.kultura.hu/panteon/szentklaray-jeno>
11. <http://aracs.org.rs/cimlap/nevadonkrol>
12. <http://www.diasporatm.ro/hu/monografiak/bansagi-szemelyisegek/6-tarsadalomtudomany-filozofia/>

